

Іванець І. П.,

*кандидат юридичних наук, докторант,
Інституту держави і права імені В. М. Корецького
Національної академії наук України*

ВПЛИВ ДОКТРИНИ «ПРАВОМІРНИХ СПОДІВАНЬ» НА ЮРИДИЧНУ ВИЗНАЧЕНІСТЬ ПРИ ЗАХИСТІ ПОРУШЕНИХ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Анотація. У статті здійснено аналіз впливу доктрини «правомірних сподівань» на забезпечення юридичної визначеності при захисті порушених цивільних прав. Окреслено зміст принципу легітимних очікувань, також відомого як захист легітимних очікувань, як важливої складової загального принципу правової визначеності. Визначено, що сутність цього принципу полягає у зобов'язанні органів публічної влади не лише дотримуватись чинних норм права, але й виконувати свої обіцянки та враховувати обґрунтовані очікування громадян. Встановлено, що відповідно до положень цієї фундаментальної доктрини, особи, які діяли добросовісно в межах правового поля, мають право на захист своїх легітимних очікувань. Хоча у виняткових випадках нові обставини можуть зумовлювати необхідність законодавчих змін, здатних призвести до втрати цих очікувань. Наведено способи захисту правомірних сподівань, які класифікуються відповідно до нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини, у межах яких виникають відповідні очікування. Такі способи можуть включати, зокрема, цивільно-правові механізми захисту.

Доведено, що основним критерієм для здійснення захисту легітимних очікувань є аналіз змісту правової норми, яка становить їх підґрунтя, з'ясування зв'язку між її регулятивним впливом та розумінням цієї норми суб'єктом права, а також формування висновків щодо належного її застосування у конкретній правовій ситуації. Особливості та складності визначення можливості захисту процесуальних легітимних очікувань обумовлені тим, що чинне цивільне процесуальне законодавство України не допускає застосування аналогії закону чи права у таких випадках. Наголошено, що за наявності дискреційного права суду на вибір ефективного способу захисту, який не передбачено законом або договором, використання процесуальних засобів, не закріплених у процесуальному законодавстві, є забороненим. У статті також зазначено, що значна частина судових рішень у подібних випадках залежить від розсуду судді, якому надано широкі дискреційні повноваження здійснювати процесуальні дії.

Резюмовано, що застосування правил процесуального права має підпорядковуватись цілям і завданням цивільного судочинства, а тлумачення правових норм має здійснюватися з урахуванням їх принципів. В окремих ситуаціях юридичної практики між зазначеними принципами може виникати конкуренція, пов'язана з необхідністю досягнення балансу між приватними й публічними інтересами. Підсумовано, що будь-яке втручання в право мирного володіння майном має супроводжуватись належними процесуальними гарантіями, які забезпечують фізичним чи юридичним особам можливість повноцінного пред-

ставлення своєї правової позиції перед компетентними органами з метою ефективного оскарження заходів, що впливають на їхні права.

Ключові слова: доктрина «правомірних сподівань», законні очікування, легітимні очікування, принцип верховенства права, захист цивільних прав, цивільне судочинства.

Постановка проблеми. Потреба у невідкладній трансформації більшості нормативно-правових інститутів держави, що воює, актуалізує залучення до нашої правової дійсності і дієвих правових конструкцій, що є ефективними інструментами правового регулювання у багатьох державах світу. Не є виключенням у цьому контексті можливість застосовувати при захисті порушених цивільних права поширені у більшості країнах правові доктрини, серед яких чільне місце посідає доктрина «правомірних сподівань».

Сучасні трансформаційні процеси, спричинені повномасштабною військовою агресією проти України, вимагають невідкладного переосмислення та корекції більшості її нормативно-правових інститутів. Несегментована, фрагментарна адаптація законодавства до умов воєнного стану та повоєнного відновлення неминує створює прогалини в механізмах реалізації й захисту цивільних прав, посилюючи правову невизначеність і підриваючи довіру громадян до правової системи. У цих реаліях особливого значення набуває залучення доктрин, що довели свою ефективність у зарубіжних правових системах, насамперед доктрини «правомірних (легітимних) сподівань». Саме вона є одним із ключових інструментів забезпечення юридичної визначеності й передбачуваності правозастосовної діяльності.

Всупереч активному функціонуванню згаданої доктрини в європейському правовому просторі, її інтеграція в національне законодавство України відбувається повільно й фрагментарно, зазвичай під впливом окремих рішень Верховного Суду. При цьому комплексного нормативного закріплення досі немає. Юридична доктрина й судова практика характеризуються відсутністю усталеного підходу до визначення меж, змісту та критеріальних ознак правомірних сподівань, що зумовлює різноспрямованість судових рішень і створює загрозу нерівності сторін у цивільних правовідносинах.

Найбільш дискусійними залишаються питання співвідношення принципу легітимних очікувань із заборонаю зворотної дії закону, стандарту належної поведінки суб'єктів владних повноважень та обґрунтованості очікувань приватної особи, а також критерії добросовісності й розумності останньої. Ці проблеми ускладнюються воєнним станом, коли держава змушена

оперативно змінювати правила «гри», водночас зберігаючи баланс між *imperium* та *privata*, між публічним інтересом і правами особи. Запровадження нових податкових, валютних, земельних і процесуальних режимів без належних гарантій стабільності породжує колізії між очікуваннями суб'єктів господарювання та зміненими умовами їхньої діяльності. Нерозвиненість компенсаторних механізмів, відсутність чітких критеріїв, коли саме очікування є «правомірним», та які наслідки має його порушення, ставлять під сумнів саму дієвість принципу юридичної визначеності, закріпленого в Конституції України та практиці Конституційного Суду.

Отже, поняття правомірних сподівань (законних очікувань, легітимних очікувань) є одним з найбільш дискусійних у юридичній літературі.

Стан дослідження. Доктрина «правомірних сподівань» є предметом значної кількості наукових доробків. Деякі аспекти цієї теми вивчали: Л. Богачова [1], О. Бортнік [2], Ю. Матвєєва [7], О. Кіріак [4], В. Смородинський [13] та ін.

Доктрина «правомірних сподівань» – складова більш широкого принципу правової визначеності, який у вітчизняній і зарубіжній юриспруденції вже протягом кількох десятиліть є предметом активної наукової дискусії. В українському контексті системний аналіз цього принципу здійснила Л. Богачова, яка, спираючись на європейську судову практику, окреслила змістовні критерії правової визначеності та наголосила на необхідності їх імплементації у національний правопорядок для гармонізації з *acquis communautaire* [1].

О. Бортнік, досліджуючи легітимні очікування в цивільному судочинстві, продемонстрував еволюцію підходів українських судів від суто декларативного сприйняття до спроб побудови узгоджених компенсаторних механізмів і запропонував синергетичний підхід, що передбачає взаємодію декількох процесуальних інститутів з метою захисту інтересів приватних осіб [2].

Розгортанню теоретико-методологічних засад доктрини правової визначеності присвячена дисертаційна робота Ю. Матвєєвої, у якій авторка обґрунтувала структурну взаємозалежність між верховенством права та юридичною передбачуваністю й заклала підвалини для подальших досліджень кореляції між доктринами правомірних сподівань та принципом *non-retrospectivity* норм права [7].

Окремий аспект становить напрацювання О. Кіріак, яка вказує на інкорпорацію європейської концепції *legitimate expectations* у національне законодавство через призму адміністративних процедур, водночас звертаючи увагу на недосконалість критеріїв «обґрунтованості» очікувань у чинних процесуальних кодексах України [4].

Філософсько-правовий вимір проблеми репрезентує В. Смородинський, котрий, спираючись на герменевтичну традицію, розкрив онтологічні підвалини правової визначеності та показав, що легітимні очікування відіграють роль когнітивного мосту між нормативним і фактичним порядками, забезпечуючи довіру до права як соціального феномена [13].

Хоча наведені дослідження істотно збагатили розуміння природи правової визначеності, вони здебільшого зосереджені на адміністративній, податковій або публічно-правовій площинах і лише поверхнево торкаються суто приватноправових аспектів. Це зумовлює необхідність дослідження того, яким чином доктрина «правомірних сподівань» може підсилити юридичну визначеність при захисті порушених цивільних прав, особливо

в умовах динамічного нормативно-правового середовища воєнного та поствоєнного періодів.

Мета статті – проаналізувати вплив доктрини «правомірних сподівань» на юридичну визначеність при захисті порушених цивільних права.

Виклад основного матеріалу. Як влучно зауважує В. Смородинський [13, с. 189], на цей час єдиної доктрини легітимних очікувань, придатної для всіх національних правопорядків, немає. Загалом, вважається, що принцип легітимних очікувань «походить від німецького принципу *Vertrauensschutz* («захист довіри»)), метою якого є забезпечення того, щоб кожен, хто має довіру до легальності рішень і дій публічної адміністрації, підлягав захисту. Принцип *Vertrauensschutz* німецького адміністративного права, у свою чергу, запозичений з німецького приватно-правового принципу правового захисту добросовісних дій (*bona fide acts*), закріпленому в цивільному законодавстві [1].

Принцип легітимних очікувань (або «захисту легітимних очікувань») є складовою загального принципу правової визначеності. Він відбиває ідею, що органи публічної влади повинні не лише дотримуватися приписів правових актів, а й своїх обіцянок та пробуджених очікувань. Згідно з доктринами легітимних очікувань ті, хто чинить добросовісно на підставі права, яким воно є, не повинні відчувати краху надій щодо своїх легітимних очікувань [8]. Утім нові ситуації можуть бути достатньою підставою для законодавчих змін, що спричиняють виникнення відчуття краху легітимних очікувань у виняткових випадках. Така доктрина застосовна не лише до законодавства, а й до рішень індивідуального характеру, що їх ухвалюють органи публічної влади [13, с. 190].

Для реалізації легітимних очікувань важливого значення набуває така вимога, як неухильна виконуваність норм законів та інших нормативно-правових актів. Зі свого боку це стосується діяльності суб'єктів владних повноважень, для яких принцип законності є найважливішим (в аспекті ст. 19 Конституції України [6]). Крім неухильного виконання нормативно-правових актів, виконуваність для суб'єктів владних повноважень означає і вимоги до їх нормотворчої та нормозастосовної діяльності: неможливість прийняття непослідовних, неочікуваних актів, що є для особи не передбаченим, а тому може спричинити порушення певних прав. Крім того, виконуваність стосується і дотримання правил юридичної техніки при прийнятті як нормативно-правових актів, так і актів індивідуального характеру. Особливо важливого значення набуває питання виконуваності судових рішень [6, с. 131].

Способи захисту правомірних сподівань класифікуються так само, як і ті нормативні акти, які унормовують відповідні суспільні відносини, щодо яких є легітимні очікування. Це, зокрема, може бути цивільно-правовий захист тощо. Визначальним для захисту відповідних очікувань буде телеологічне з'ясування змісту норми права, яка перебуває в основі легітимних очікувань, співвідношення дії цієї норми права з тим змістом легітимних очікувань, які вкладає в них суб'єкт права на оскарження, і, зрештою, висновок щодо правильності, істинності дії норми права в цій правовій ситуації [14, с. 174].

Чинне законодавство нашої держави вже певний час оперує такими юридичними конструкціями, що безумовно дотичні до доктрини легітимних очікувань, а саме:

– очікувані результати (згідно п. 6) ч. 1 ст. 897 ЦК України виконавець за договором на виконання науково-дослідних або

дослідно-конструкторських та технологічних робіт зобов'язаний негайно інформувати замовника про виявлену неможливість одержати очікувані результати);

- очікувані кредитні збитки (Постанова Правління НБ України «Про затвердження Положення про визначення критеріїв для списання знецінених фінансових активів банків України за рахунок оціночних резервів під очікувані кредитні збитки» № 49 від 13.04.2020 р.);

- очікуваний прибуток (Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження форм подання інформації про зведені показники очікуваних обсягів загального чистого прибутку та дивідентів господарських організацій та інформації про нарахування і перерахування господарськими організаціями дивідендів у поточному бюджетному році» № 764 від 05.07.2013 р.);

- очікувані надходження виручки (Постанова НБ України «Про внесення змін до Порядку резервування коштів за сформованими резервами за кредитними операціями в іноземній валюті з позичальниками, у яких немає документально підтверджених очікуваних надходжень валютної виручки» № 1811/24343 від 24.10.2013 р.);

- очікуване відшкодування за цінними паперами (Лист Департаменту нормативно-методологічного забезпечення банківського регулювання та нагляду «Щодо розміру середньозваженої ставки міжбанківського кредитування KIACR для визначення суми очікуваного відшкодування за цінними паперами у квітні 2012 року» № 40-511/1815 від 23.04.2012 р.);

- очікувані показники роботи (Постанова КМ України «Про затвердження очікуваних показників роботи наглядової ради публічного акціонерного товариства «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» № 526 від 19.07.2017 р.);

- очікувана експлуатація (Наказ Міністерства інфраструктури України «Про затвердження Порядку забезпечення столово-кухонним посудом, обладнанням, інвентарем та миючими засобами Державної спеціальної служби транспорту та встановлення строків їх корисної (очікуваної) експлуатації» № 1287/23819 від 31.07.2013 р.);

- очікуваний внесок України (Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Очікуваного національно визначеного внеску України до проекту нової глобальної кліматичної угоди» № 980-р від 16.09.2015 р.) [4].

Практикою Суду ЄС та ЄСПЛ легітимні очікування розглядаються як елемент правової визначеності, у тому числі й тоді, коли йдеться про захист таких очікувань щодо здійснення права власності й саме у зв'язку з автономними поняттями майна та власності. ЄСПЛ конструкцію «легітимні очікування» використовував у своїй практиці неодноразово. Наприклад, згідно з усталеною правовою позицією Суду існування заборгованості, визнаної остаточними та обов'язковими для виконання судовими рішеннями, надає особі, на користь якої таке рішення було винесено, «легітимне очікування», що заборгованість буде виплачено, адже вона становить «майно» такої особи в розумінні ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Скасування такого рішення привносить до порушення права на мирне володіння майном, оскільки процесуальні норми створюються для забезпечення належного здійснення правосуддя та дотримання принципу правової визначеності, й сторони провадження повинні мати право очікувати застосування норм [10]. У рішенні ЄСПЛ від

29 листопада 2005 р. у справі Суханов та Ільченко проти України [11] зазначено, що за певних обставин «законне сподівання» на отримання «активу» також може захищатися ст. 1 Першого протоколу. Так, якщо суть вимоги особи пов'язана з майновим правом, особа, якій воно надане, може вважатися такою, що має «законне сподівання», якщо для такого права у національному законодавстві існує достатнє підґрунтя – наприклад, коли є усталена практика національних судів, якою підтверджується його існування [9].

Принагідно відзначимо, що визначення можливості захисту легітимного очікування процесуального характеру має певні особливості та складності, обумовлені тим, що цивільне процесуальне законодавство не допускає аналогію закону та права. Якщо суду надано право визначити ефективний спосіб захисту, який законом або договором не передбачено (ст. 5 ЦПК України [15]), то застосувати процесуальний засіб, необхідний для відправлення правосуддя, але не передбачений процесуальним законодавством, суд не має права. Водночас порядок здійснення судочинства значною мірою залежить від суду, який вирішує справу, оскільки йому чинним цивільним процесуальним законодавством надано право здійснювати значну кількість процесуальних дій дискреційно. Застосування норм процесуального права має бути підпорядковано меті і завданням цивільного судочинства, а інтерпретаційна діяльність має здійснюватися, враховуючи принципи, між якими може виникнути конкуренція в певній ситуації через відображення конкуруючих приватних та публічних інтересів. Будь-яке втручання в мирне володіння майном має супроводжуватися процесуальними гарантіями, що надають відповідній фізичній чи юридичній особі розумну можливість представити свою справу перед компетентними органами влади з метою ефективного оскарження заходів, що втручаються у права, гарантовані цим положенням. Для з'ясування того, чи була дотримана ця умова, необхідно комплексно проаналізувати застосовані судові процедури¹, зокрема й легітимні обґрунтовані очікування особи на передбачувану справедливую процедуру покладе на суд обов'язок забезпечити право особи бути вислуханою, а також вирішення справи в розумний строк, остаточність судових рішень. Також з метою недопущення процесуальних правообмежень і забезпечення легітимних очікувань має забезпечуватися розумний баланс між приватними та публічними інтересами та застосовуватися тест на пропорційність, критерії якого в загальному вигляді запропоновано у ст. 11 ЦПК України [15], який має враховувати безліч критеріїв у певній ситуації. Відповідні питання стосуються передбачуваності тлумачення норм процесуального права, що визначає дотримання вимог правової визначеності. Це стосується підстав застосування норм процесуального права на розсуду суду, враховуючи вимоги принципу пропорційності, який породжує легітимні очікування в учасника судочинства, пов'язані з обґрунтованим, мотивованим застосуванням цих норм, що свідчитиме про те, що аргументи особи були почуті й оцінені незалежним і неупередженим судом. Ці категорії та їх інтерпретаційні механізми не є однозначними в сучасній доктрині та правозастосуванні, що обумовлено насамперед різними типами праворозуміння, в яких відповідні норми та принципи права визнаються джерелами права [2, с. 72–73].

Слід також зазначити, що «одним із трендів еволюції сучасного права є диверсифікація юридичних модальностей: юридично значущі предикати наразі вже не вичерпуються

тільки двома протилежними поняттями «право» та «обов'язок». Поряд із поняттям суб'єктивного права сформувалися й набувають поширення інші споріднені категорії – «свобода», «привілей», «охоронюваний законом інтерес» і врешті-решт – «правомірне очікування». Головне призначення нових категорій – у тому, аби надати індивідові можливість юрисдикційного захисту навіть у тих пограничних ситуаціях, коли останній не годен достеменно вказати на конкретну норму позитивного права, яка в тій чи іншій ситуації була порушена» [3].

Юридична визначеність дає можливість учасникам суспільних відносин завбачати наслідки своїх дій і бути впевненими у своїх легітимних очікуваннях (*legitimate expectations*), зокрема у тому, що набуте ними на підставі чинного законодавства право буде реалізоване. Юридичною визначеністю обумовлюється втілення легітимних очікувань, тобто досягнення бажаного результату шляхом вчинення правомірних дій з огляду на заздалегідь передбачені ймовірні наслідки. Втілення легітимних очікувань унеможливується, зокрема, у випадку, коли особа не може досягнути прогнозованого результату внаслідок зміни юридичного регулювання у такі строки, що не є розумними та обґрунтованими [12].

Принцип захисту законних очікувань ґрунтується на концепції операційної добросовісності: суддя може втрутитися для підтримки стану договірної рівноваги, покладаючи зобов'язання на обидві сторони договору. Це робиться з урахуванням балансу прав та обов'язків сторін договірної зобов'язання під час виконання умов договору [16].

Висновки. Отже, визначення можливості захисту легітимного очікування процесуального характеру має певні особливості та складності, обумовлені тим, що цивільне процесуальне законодавство не допускає аналогію закону та права. Якщо суду надано право визначити ефективний спосіб захисту, який законом або договором не передбачено, то застосувати процесуальний засіб, необхідний для відправлення правосуддя, але не передбачений процесуальним законодавством, суд не має права. Разом з цим порядок здійснення судочинства значною мірою залежить від суду, який вирішує справу, оскільки йому чинним цивільним процесуальним законодавством надано право здійснювати значну кількість процесуальних дій дискреційно.

Література:

- Богачова Л. Принцип правової визначеності в європейському і національному праві (змістовна характеристика). *Теорія і практика правознавства*. 2013. №2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipr_2013_2_74 (дата звернення: 18.06.2025).
- Бортнік О. Г. Легітимні очікування в цивільному судочинстві: традиційне праворозуміння та синергетичний підхід. *Право і безпека*. 2021. № 3 (82). С. 70–76.
- Карнаух В. Б. Правомірні очікування в практиці Європейського суду з прав людини. *Актуальні проблеми приватного права*: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 94-й річниці з дня народж. Маслова В. П., Харків, 19 лют. 2016 р. – Харків, 2016. С. 223–225. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/12647> (дата звернення: 18.06.2025).
- Кіріяк О. До питання розвитку доктрини обґрунтованих очікувань. *Higher School of Advocacy*: веб-сайт. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/do-pitannia-rozvitku-doktrini-obgruntovanih-ocikuvan> (дата звернення: 18.06.2025).
- Кобзева Т. А., Горобець Н. С. Принцип верховенства права в практиці Європейського суду з прав людини та законодавстві України. *Європейські перспективи*. 2023. № 1. С. 196–200.
- Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 18.06.2025).
- Матвєєва Ю. І. Принцип правової визначеності як складова верховенства права: дис... к. ю. н. (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Національний університет «Києво-Могилянська академія». Київ, 2019. 220 с.
- Мірило правовладдя: Дослідження Європейської комісії «За демократію через право» (Венеційська комісія) від 18.03.2016 р. № 711/2013. Страсбург, 18 березня 2016. *Council of Europe*: веб-сайт. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDLAD\(2016\)007-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDLAD(2016)007-ukr) (дата звернення: 18.06.2025).
- Рішення Великої палати у справі «Копецький проти Словаччини» від 28 вересня 2004 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_347#Text (дата звернення: 18.06.2025).
- Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Поньомарьов проти України» від 3 квітня 2008 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_434#Text (дата звернення: 18.06.2025).
- Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Суханов та Ільченко проти України» від 29 листопада 2005 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a16#Text (дата звернення: 18.06.2025).
- Рішення Першого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою товариства з обмеженою відповідальністю «МЕТРО КЕШ ЕНД КЕПІ Україна» від 05.06.2019 № 3-п(1)/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va03p710-19#Text> (дата звернення: 18.06.2025).
- Смородинський В. Правова визначеність. *Філософія права і загальна теорія права*. 2020. №2. С. 185–201.
- Солоткий С. Онтологічний зміст легітимних очікувань у контексті конституційно-правового захисту прав людини. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2023. № 1 (25). С. 171–179.
- Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1618-15> (дата звернення: 18.06.2025).
- Alsmadi M. S., Alqudah M. A. Respecting Legitimate Expectations in Civil Contracts. *Journal of Law and Sustainable Development*. 2023. №11(12). DOI: <https://doi.org/10.55908/sdgs.v11i12.2392>

Ivanets I. The impact of the doctrine of «legitimate expectations» on legal certainty in protection of violated civil rights

Summary. The article analyzes the impact of the doctrine of “legitimate expectations” on ensuring legal certainty in the protection of violated civil rights. It outlines the content of the principle of legitimate expectations, also known as the protection of legitimate expectations, as an important component of the general principle of legal certainty. It is determined that the essence of this principle lies in the obligation of public authorities not only to comply with applicable laws, but also to fulfill their promises and take into account the reasonable expectations of citizens. It is established that, in accordance with the provisions of this fundamental doctrine, persons who have acted in good faith within the legal framework are entitled to protection of their legitimate expectations. However, in exceptional cases, new circumstances may necessitate legislative changes that could lead to the loss of these expectations. Ways of protecting legitimate expectations are presented, which are classified in accordance with the regulatory legal acts governing social

relations within which the relevant expectations arise. Such methods may include, in particular, civil law protection mechanisms.

It has been proven that the main criterion for protecting legitimate expectations is an analysis of the content of the legal norm on which they are based, clarification of the connection between its regulatory impact and the understanding of this norm by the subject of law, as well as the formation of conclusions regarding its proper application in a specific legal situation. The peculiarities and complexities of determining the possibility of protecting procedural legitimate expectations are due to the fact that the current civil procedural legislation of Ukraine does not allow the application of analogy of law or right in such cases. It is emphasized that, given the court's discretionary right to choose an effective means of protection that is not provided for by law or contract, the use of procedural means not enshrined in procedural legislation is prohibited. The article also notes that a significant part of court decisions

in such cases depends on the discretion of the judge, who is granted broad discretionary powers to perform procedural actions.

It is summarized that the application of procedural law rules must be subordinate to the goals and objectives of civil proceedings, and the interpretation of legal norms must be carried out taking into account their principles. In certain situations in legal practice, competition may arise between these principles due to the need to achieve a balance between private and public interests. It is concluded that any interference with the right to peaceful possession of property must be accompanied by appropriate procedural guarantees that ensure that individuals or legal entities have the opportunity to fully present their legal position before the competent authorities in order to effectively challenge measures that affect their rights.

Key words: doctrine of «legitimate expectations», legitimate expectations, legitimate expectations, rule of law, protection of civil rights, civil proceedings.